

“ T Ü R K İ Y E İ Ç İ N Y E N İ B İ R F İ R S A T P E N C E R E S İ : T İ P T U R İ Z M İ ” G Ö R Ü Ş B E L G E S İ

YÖNETİCİ ÖZETİ

İçindekiler

Yönetici Özeti	s.1
1. Giriş	s.2
2. Küresel Sağlık Harcaması ve Turizm Perspektifiyle Tıp Turizmi	s.3
2.a. Tıp Turizmi Nedir?	
2.b. Küresel Sağlık Harcamaları	
2.c. Değişen Konjonktür	
2.d. Küresel Turizm Sektörü	
3. Dünyada Tıp Turizmi	s.7
3.a. Öne Çıkan Tedaviler	
3.b. Tercih Edilme Kriterleri	
3.c. Öne Çıkan Ülkeler	
4. Tıp Turizminde Güçlü Bir Alternatif: Türkiye	s.10
4.a. Geleneksel Turizmde Türkiye'nin Gücü ve Zafiyeti	
4.b. Türkiye'nin Hızla Değişen Sağlık Hizmetleri Altyapısı	
4.c. Tıp Turizminde Türkiye için Öncelikli Pazarlar	
4.d. Türk Tıp Turizminin Bileşenleri	
5. Türkiye Açısından Tıp Turizminin Ekonomik Boyutu ve Diğer Etkileri	s.14
6. Tıp Turizmine Giden Yolda Türkiye	s.16
6.1. Öneriler - İlk Adımlar	
Ekler	s.20

Gelişmiş ülkelerin sağlık harcamaları ve tedavi ücretleri yıllardır artmakta ve artmaya devam ediyor. Bu nedenle başta ABD olmak üzere birçok gelişmiş ülkenin vatandaşı daha ucuz ve daha kaliteli tıbbi tedavi hizmeti alabilmek için kıtalar arası seyahat ediyor. Bu da aslında eski olan ama son yıllarda hızla büyüyen bir sektörün yıldızının parlamasına neden oluyor: Tıp turizmi veya tıp amaçlı seyahat.

Türk özel sağlık sektörü hızla büyümekte ve gelişmektedir. Ülkemizde sağlık sektörünün kabuk değiştirdiği bu dönemde özel sektör ve siyasi otorite ortak bir vizyon etrafında kenetlenerek Türkiye'yi uluslararası tıp turizminin güçlü alternatiflerinden biri haline dönüştürebilir. Gelecekte sektörün önemli bir boyutunu oluşturması öngörülen tıp turizminde Türkiye'nin güçlü bir markaya dönüşerek küresel talepten azami pay elde etmesi ülkemiz için sadece ekonomik bir kazanç olarak değil, topluma sunulan sağlık hizmetlerini artırması açısından da kritik öneme sahiptir.

Tıp turizmi açısından ülkemizi tercih edilen destinasyonlarından biri yapmak için her şeyden önce çok boyutlu olan bu sektörün dinamiklerinin iyi tespit edilmesi ve ortak bir misyonun belirlenmesi gerekmektedir. Kamu, özel sektör ve sivil toplum Türkiye'yi iddialı bir tıp turizmi merkezine dönüştürmek için gerçekçi bir stratejiyi ve eylem planını uygulamalıdır. Bu amaçla ilgili tüm tarafların ortak bir platformda bir araya gelerek “Tıp Turizmi Koordinasyon Birimi”nin hayata geçirilmesi bu yolda atılacak ilk adım olacaktır.

1. GİRİŞ

Ülkemizdeki ekonomik gelişmeler ışığında sağlık sektörü hızla gelişmektedir. TÜSİAD Sosyal İşler Komisyonu bünyesinde faaliyet gösteren Sağlık Çalışma Grubu'na bağlı olarak kurulmuş ve ülkemizdeki sağlık konularıyla ilgili politikalar ve çalışmalar üreten çeşitli alt çalışma grupları bulunmakta olup, söz konusu gruplardan bir tanesi Tıp Turizmi Alt Çalışma Grubu'dur. Tıp Turizmi Alt Çalışma Grubu, küresel tıp turizmini ve ülkemizin bu önemli sektördeki potansiyelini ortaya koyan bir çalışma yaparak hızla büyüyen pazardan azami şekilde faydalanabilmesi için bu çalışmayı hazırlamıştır.

1990'lara kadar büyük bir bölümü kamu tarafından sağlanan sağlık sektörü özellikle geçtiğimiz 10 yılda özel yatırımların hızla artmasıyla kabuk değiştirmeye başlamıştır. Büyük ölçekli, altyapısı kuvvetli, ikinci ve üçüncü düzey sağlık hizmetini bütüncül bir yaklaşımla sunabilen özel sağlık kuruluşlarının sayısı hızla artmaya devam etmekte, bu gelişme ülkemizde mevcut sağlık hizmet anlayışını değiştirirken hastaların beklentilerinin yükselmesine yol açmaktadır. Sağlık sektöründe nitelikli hizmet arzının artmasıyla beraber özel sağlık sigorta şirketleri de daha kapsamlı poliçeler geliştirmiş, aynı zamanda dünyanın en gelişmiş pazarlarında görülen son teknolojiye yatırım yapan sağlık kuruluşları, etkin ve profesyonel sağlık hizmetleri yönetimi sayesinde verimliliklerini artırarak Türk sağlık sektörünün niteliğini hızla değiştirmiştir.

Bu süreçte nitelikli hekimler, tanı ve tedavide kullanılan ileri teknoloji ve tıbbi standartların en üst seviyeye çekilmesiyle birlikte başarılı tıbbi sonuçlar alınmaya başlanmıştır. Eğitim hastaneleri ile rekabet edebilir hale gelen nitelikli özel hastaneler rekabetçi fiyatların da katkısıyla, son yıllarda yurtdışında bu standardı oluşturamamış ülkelerin vatandaşlarının da başvurduğu birer adres haline gelmiştir.

Özel hastaneler hem standartlarını yüksek seviyede tutabilmek ve sağlıkta kaliteli hizmeti uzun vadede sürdürebilmek, hem de uluslararası düzeyde niteliğinin tescillenmesi için sağlıkta uluslararası kaliteyi belgeleyen Joint Commision International (JCI-Uluslararası Ortak Komisyon) tarafından akredite edilmektedirler. Sonuçta yüksek standartlarda hizmet verebilen sağlık kuruluşlarımızın sayısının artması ile ülkemizin, küresel tıp turizminde güçlü bir hizmet sunucu olabilme potansiyeli de kuvvetlenmiştir ve kuvvetlenmeye de devam etmektedir.

2. KÜRESEL SAĞLIK HARCAMASI VE TURİZM PERSPEKTİFİYLE TIP TURİZMİ

2.a. Tıp Turizmi Nedir?

“Tıp turizmi” son yıllarda daha çok ilgi gösterilen ve hızla büyüyen bir sektör olarak dikkat çekmektedir. Aslında insanların ihtiyaç duyduğu tedaviyi elde etmek amacıyla seyahat etmesi yüzyıllardır süregelen bir durumdur. Bu faaliyet 20. yüzyılın son çeyreğinde “tıp turizmi” olarak tanımlanmaya başlanmıştır. Ancak 21. yüzyıla birlikte bu alandaki gelişmeler dikkate alındığında, nitelikli ve ucuz tıbbi tedavi hizmeti alabilmek için ülkeler arası seyahati “tıp turizmi” olarak adlandırıp böylesi önemli bir hizmeti salt “turizm” adı altında tanımlamak günden güne daha az itibar gören bir yaklaşımdır. Fakat henüz daha uygun bir tanım geliştirilemediği için “tıp turizmi” ifadesi yaygın olarak kullanılmaktadır.

Günümüzde tıp turizmini öne çıkaran temel dinamikler şunlardır:

- Tedavi masraflarından büyük miktarda tasarruf edilmesi,
- Bir hastanın başka bir ülkede kendi ülkesine kıyasla daha kaliteli sağlık hizmeti alabilmesi,
- Gelişmiş pazarlarda, var olan standart sigorta paketi dışında kalan tedavilerin sigorta şirketi tarafından karşılanmaması nedeniyle ilgili masrafın hasta tarafından üstlenilmesi,
- Sigorta kapsamı dışında olan cerrahi müdahalelerin yaygınlaşması (estetik vs.),
- Ameliyat gerektiren tedavilerde, sıra beklemeksizin bir başka ülkede hızla hizmet alınabilmesi,
- Uluslararası sağlık standartlarının yaygınlaşması, teknoloji ve hizmet sunumunda gelişmekte olan ülkelerin gelişmiş ülkelerin standartlarını yakalaması,
- Yeni ve farklı bir ülkeye gitmenin hasta üzerindeki pozitif psikolojik etkisi,

Tüm bu unsurlar gelişmiş ülke vatandaşlarını, kendi ülkeleri dışında gelişen yeni alternatiflere yöneltilmiş ve sağlık hizmetlerinde gelişmiş ülkelere doğru olan hareketliliği zaman içinde tersine çevirmiştir.

Bunun dışında bir ülkeyi ziyaret etmenin ve yeni yerler görmenin hasta üzerindeki olumlu psikolojik etkisinin bir avantaj olduğu da genel kabul görmektedir. Diğer taraftan tıp turizmi, yılın her zamanına denk düşen bir yapı arz ettiği için, genellikle yaz aylarına özgü “sezonluk” olarak düşünülen turistik faaliyetlerinden ayrışır. Ayrıca her zaman olmasa bile, hastalara refakat eden aile bireylerinin bulunması bu sektörün yarattığı ekonomik katkıyı büyütür.

Tıp turizminin arkasındaki temel dinamikleri anlamak için küresel sağlık harcamalarını, dünyada hızla değişen sağlık hizmetlerinin çehresini ve turizm sektöründeki gelişmeleri incelemek gereklidir.

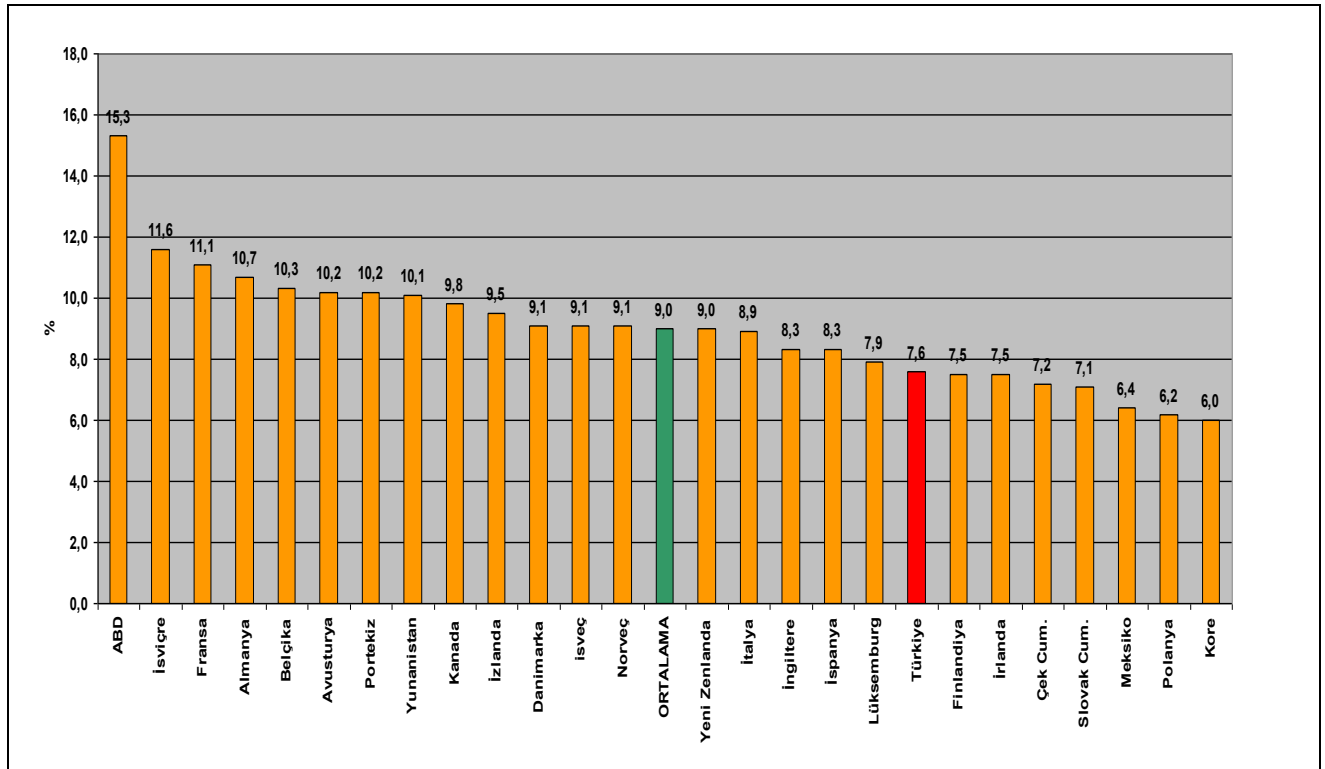
2.b. Küresel Sağlık Harcamaları

Dünya, sağlık için her yıl daha çok para harcamaktadır. Küresel toplam sağlık harcaması 2006'da 4,1 trilyon doları (ABD doları) aşmış olup, bu rakam 48 trilyon dolarlık toplam küresel gayri safi yurtiçi hasıla (GSYİH)'nın %8.5'ini oluşturmaktadır. 1998–2006 arasında dünyada kişi başına sağlık harcaması %22 artarak, 1998'de kişi başına 523 dolar iken 2006'da 639 dolara yükselmiştir.

Bu artış oranı Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) ülkelerinde %30'dur. 30 üyeden oluşan ve çoğunluğu “yüksek gelirli ülke” statüsünde olan OECD ülkelerinde kişi başı ortalama yıllık sağlık harcaması 2.759 dolardır. OECD ülkeleri dünya nüfusunun %18'ini oluşturmakla birlikte dünya toplam sağlık harcamalarının %80'ini gerçekleştirmektedir.

ABD'nin 2005'te gerçekleştirdiği gayri safi yurtiçi hasıla (GSYİH)'nın %15.3'ü sağlık giderlerinden oluşmaktadır. Onu %11'in üzerindeki sağlık giderleri ile İsviçre ve Fransa izlemektedir. OECD ortalamasıysa %9'dur (bkz. Tablo 1).

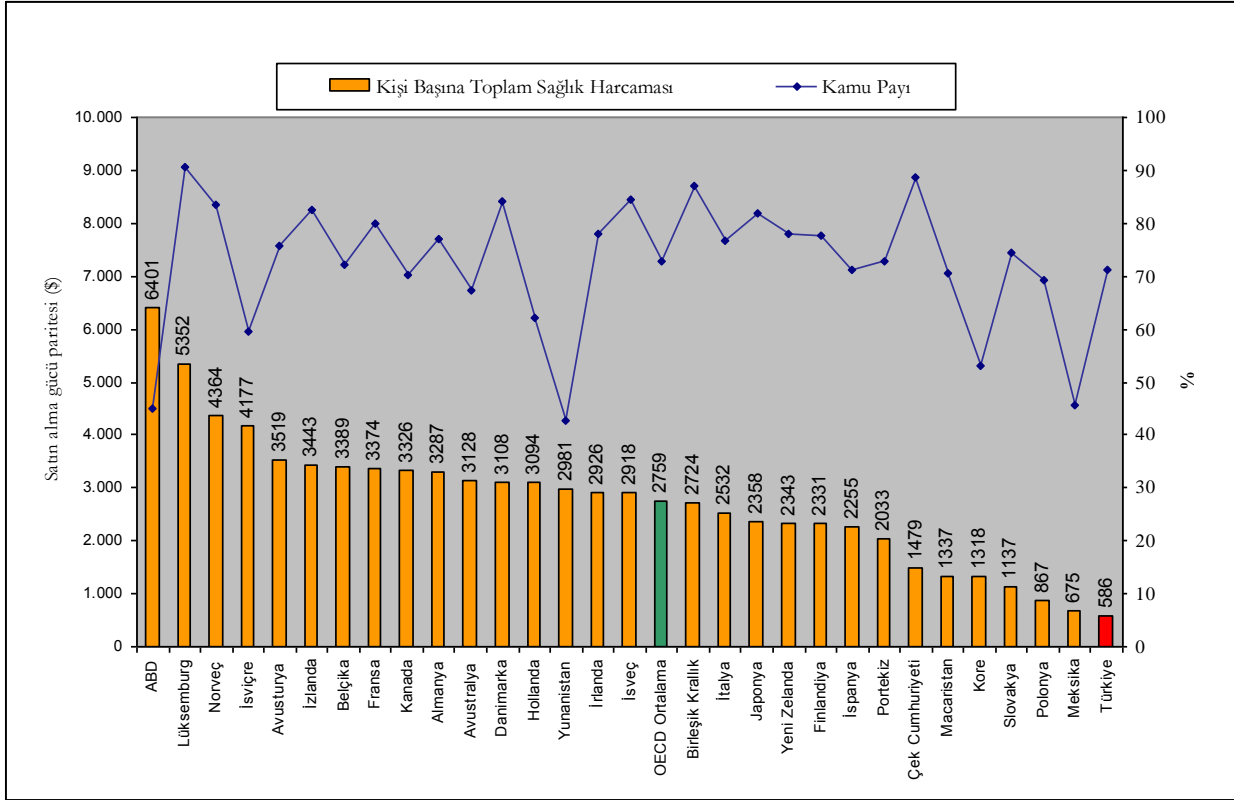
Tablo 1: OECD Ülkeleri Sağlık Harcamaları GSYİH Payı - 2005



Kaynak: OECD Health Data, 2007

Bu çerçevede değerlendirildiğinde ABD’de yılda kişi başına 6.400 dolarlık sağlık harcaması yapılırken OECD ülkeleri ortalamasının 2.759 dolar olduğu ortaya çıkmaktadır (bkz. Tablo 2).

Tablo 2: OECD Ülkeleri Kişi Başına Toplam Sağlık Harcaması ve Kamu Payı - 2005



Kaynak: OECD Health Data, 2007

Gelişmiş ülkelerin karşı karşıya olduğu sağlık yükü bu ülkelerde tüm sosyal ve özel sigorta sistemini zora sokmaktadır. Batılı ülkelerde nüfusun yaşlanması ve sağlık hizmetlerine olan talebin daha da artması ekonomileri her geçen gün daha fazla zorlamaktadır.

Diğer taraftan gelişmiş ülkelerde tedavi giderlerinin sigorta sistemi tarafından karşılanmasının fiyatları artırdığı da bir gerçektir. Bu da bumerang etkisi yaparak sigorta sisteminin üzerindeki maddi yükü daha da ağırlaştırırken özellikle sigortasız veya sınırlı sigorta paketi bulunan milyonlarca insanın nitelikli tıbbi tedaviye ulaşmasını çok sınırlamaktadır. Gelişmiş ülkelerdeki yüksek fiyatlar hastaların tedavilerini kendi ceplerinden karşılamalarına imkân vermezken, bu ülkelerdeki yüksek fiyatlar sadece sigortasız kitleleri değil işverenleri ve sigorta fonlarını da tehdit etmektedir. Bu durum da tıp turizmini tetiklemektedir.

2.c. Değişen Konjonktür

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren tıp biliminin hızla gelişmesi ile birlikte zengin hastalar kıtaları aşarak en ileri tedavilere erişebilmekteydi. Bu durum yepyeni bir açılıma hayat veren 3 önemli gelişme ile değişti.

Öncelikle, eğitim sektörü globalleştikçe tıp eğitimi için gelişmekte olan ülkelerden gelişmiş ülkelere giden öğrenci sayısı hızla arttı. Aynı zamanda modern tıpta kullanılan ileri teknolojiler dünya çapında tedarik edilmeye başlandı. Bu durum gelişmekte olan ülkelerin sağlık alanındaki işgücü niteliğini hızla yükseltti ve tedavi amaçlı teknolojik cihazlar bu ülkelerde de hastaların hizmetine sunuldu.

İkinci olarak, gelişmiş ülkelerde yaşayan diaspora, (örneğin İngiltere'deki Hint yada Pakistan asıllı vatandaşlar) son 10 yılda kendi ülkelerinden çok daha ucuz ve kaliteli tedavi hizmetini kökenlerinin uzandığı anayurtlarında satın alma fırsatı buldular ve bu farkı yaşadıkları ülkeye dönünce tanıtmaya imkanı buldular.

Son olarak, gelişmiş ülkelerde sağlık masrafları gerek bireyler gerekse sosyal sigorta sistemi üzerinde çok büyük bir maddi yüke dönüştü. Kendini etkin tıbbi çözüm merkezi olarak sunan ülkeler, alternatif tedavi merkezi olarak ön plana çıkmaya başladı.

Bu gelişmeler, dünyada tıp turizminin hızla büyümesine yol açmıştır. Tıp turizmi, fırsatları iyi değerlendirmek ve güçlü bir özel sağlık altyapısı kurmak isteyen ülkeler için tarihi bir fırsat penceresi sunmaktadır.

2.d. Küresel Turizm Sektörü

20. yüzyılın en önemli sosyal, politik ve ekonomik gelişmelerinden biri hiç şüphesiz küresel turizm sektöründeki ilerlemedir. Zenginleşmenin ve mobilitenin tetiklediği turizm sektörü, toplumlar arası ilişkilerin, ülkeler arası etkileşimin ve ekonomik kalkınmanın en önemli itici güçlerinden biri olmuştur.

Dünya Turizm Örgütü verilerine göre 1950–2007 arasında seyahat eden turistlerin sayısı her yıl ortalama %6.5 artmış olup, söz konusu oran son 20 yılda daha da yükselmiştir. Turist sayısı 1990'da yaklaşık 450 milyonken bu rakam 2006 sonu itibarıyla 842 milyona çıkmıştır. Aynı dönemde 270 milyar dolar olan küresel turizm harcaması 733 milyar dolara yükselerek, dünyada her gün 2 milyar dolarlık bir turizm harcaması yapılmaya başlanmıştır.

Son 20 yılda içerik açısından çeşitlenerek pek çok farklı zevke ve beklentiye uygun olarak çeşitlenen turizm sektörünün son yıllarda güçlenen bir kolu da sağlık turizmi olmuştur. Basit anlamıyla şifa bulma amaçlı turizmi kapsayan sağlık turizminin bir dalı da tıp turizmidir.

Genelde sağlık turizminin bir parçası olarak tanımlanmasına rağmen tıp turizminin geçmişi geleneksel turizmden çok farklıdır. “Küresellik” önemli bir kavram olarak uluslararası literatüre yerleşmeden çok önce tıp turizminin önemli bir özelliği olarak ortaya çıkmıştır.

3. DÜNYADA TIP TURİZMİ

2006 yılında küresel tıp turizminden brüt olarak 60 milyar dolar elde edilmiştir. McKinsey & Company'nin yaptığı bir araştırmaya göre bu rakamın 2012'de 100 milyar dolara çıkması beklenmektedir. Tıp turizmine ilişkin sınırlı araştırma ve veri bulunmakla birlikte 2005 yılında 500 bin ABD vatandaşının tedavi amaçlı olarak gelişmekte olan ülkelere seyahat ettiği tahmin edilmektedir.

3.a. Öne Çıkan Tedaviler

Önceleri estetik ameliyatı gibi kozmetik amaçlı cerrahi masraflarını düşürmek için gelişmekte olan ülkelere yönelen hastalar, zaman içinde daha karmaşık ve önemli tedaviler için de ülkeler arası seyahat etmeye başlamıştır.

Tablo-3: Küresel Tıp Turizminde Öne Çıkan Tedaviler

Karmaşık Tedavi Gerektiren Hastalıklar Kanser tedavisi Kalp ve damar tedavileri Nöroloji ve beyin cerrahisi Tüp bebek uygulamaları Tüm ileri tanı ve tedavi yöntemleri (pet bt, gamma knife, cyberknife, ileri radyoterapi yöntemleri) Transplant Ortopedi Nükleer tıp Diyaliz Romatizma Ağrı yönetimi Rehabilitasyon
Estetik Tıp Hizmetleri Plastik cerrahi Cilt tedavisi Sağlık kontrolü Kilo formunu geri kazanma Masaj ve SPA Dengeli beslenme - teori & pratik Cilt hastalıkları
Diş Tedavisi İmplant Estetik Diş hekimliği Gülme hattı tasarımı Lazer tedavisi Diş beyazlatma Seramik dolgu Porselen kaplama Kron ve köprü Diş eti hastalıkları Diş bakımı (çocuklar ve bebekler için)
Görme Bozuklukları Tedavileri Lasik ameliyatları Diğer göz hastalıkları

3.b. Tercih Edilme Kriterleri

Yapılan araştırmalara göre çeşitli tedaviler ve cerrahi müdahaleler için bir hastanın yabancı bir ülkeye gitmesini tetikleyen temel kriterler bulunmaktadır. Buna göre tercih yapılırken;

- Sağlanan toplam maddi tasarruf,
- Tedavi görülecek ülkeye karşı hissedilen kültürel ve duygusal bağ,
- Seyahat edilecek mesafe,
- Cerrahi müdahalenin sıra beklemeden yapılabilmesi,
- Gidilen ülkede kalınması gereken süre,
- O ülkenin itibarı/ımanı,
- O ülkenin uzmanlaştığı dal (varsa)

etkenleri arasında bir denge gözetilmektedir.

Maddi tasarrufun yanı sıra gelişmiş ülkelerde bazı tedaviler için aylarca sıra beklenmesi tıp turizmini geliştiren önemli bir etken olarak ön plana çıkmaktadır.

Ayrıca tedavinin olabildiğince kısa süreli olması ve tercihen yakın bir ülkede gerçekleşmesi hastaların kararlarını belirleyen diğer önemli iki faktördür. Uzmanlar, zaman ve mesafe parametreleri dışında bir hastanın kendi ülkesindeki tedavi (ameliyat) maliyetinin 15–20 bin dolardan yüksek olduğu durumda seyahat kararını almaya değer bulunduğunu belirtmektedir (Milstein A, Smith M. “America’s new refugees-seeking affordable surgery offshore” New England Journal of Medicine. Vol 355:1637-1640 October 19, 2006). Yapılan anket çalışmalarına göre 10 bin doları aşan tasarruflar söz konusu olduğunda sigortasız hastaların %38’i, sigortalılarınsa %25’i başka bir ülkeye seyahat etmeye niyetlenebileceğini ifade etmiştir (Herrick, Devon M. “Medical Tourism: Global Competition in Health Care” - NCPA Policy Report No. 304).

Diğer taraftan yapılan bir başka araştırmaya (“Medical Tourist Survey: 2008 Report”, Intuition Communication ve www.treatmentabroad.com) göre tedavi amacıyla yurtdışına giden İngiliz hastaların %97’si tedavi olmak için tekrar başka ülkeye gidebileceklerini beyan etmiştir. Üstelik bu hastaların %96’sının “muhtemelen” ve “kesinlikle” aynı tedavi merkezine tekrar gideceği belirtilmektedir. Araştırmanın bir başka önemli bulgusu tıp turizmine yönelik ülkeler için çok kritik bir etkiyi ortaya koymaktadır: Tedavi gören hastaların %97’si arkadaşlarına veya akrabalarına da yurtdışında tedavi görmelerini önermektedir. Yapılan tahminlere göre tıbbi tedavi amacıyla başka ülkelere seyahat edecek İngiliz vatandaşlarının sayısının 2010’da 200.000’e ulaşacağı ve 1.8 milyar dolarlık bir pazar yaratacakları tahmin edilmektedir (“Report on health tourism” Special Report Publishing, Sunday Telegraph).

Kişisel girişimlerin dışında işverenlerin ve şirket bünyelerinde yer alan “çalışan ve emeklilik” kurumlarının da en iyi tedaviyi, olabilecek en ucuz maliyetle karşılayabilmek için sorumlu oldukları kişileri alternatif ülkelere yönlendirdikleri bilinmektedir.

3.c. Öne Çıkan Ülkeler

Gelişen tıp turizmi sayesinde tedavi masraflarından %15-80 arasında bir tasarruf sağlanabileceği biliniyor. Halen dünyada 1 milyon üzerinde hastanın tedavi amacıyla başka ülkelere seyahat ettiği tahmin edilmektedir. Bu hastalar, 4 kıtada 28 ülkeden birini tercih etse de bazı ülkeler ön plana çıkmaktadır. Günümüzde en çok tedavi amaçlı turist çeken ülkelerin başında Tayland gelmektedir (Bhangale, Vijay Prof., “Medical Tourism: Taking off in a big way in India”). 2005'te Tayland'ı 1 milyonun üzerinde yabancı hastanın ziyaret ettiği tahmin edilmektedir. Bu ülkeyi yaklaşık 500 bin yabancı hastayla Hindistan ve 250 bin yabancı hastayla da Singapur (Küresel tıp turizminin önemli bir oyuncusu olan Singapur'la ilgili detaylı bilgi Ek-1'de yer almaktadır) takip etmektedir (“Medical Travel Industry - Analysis and Strategy” Georgetown University McDonough School of Business).

Ucuz ve başarılı tedavi dışında bir tıp turizmi merkezi olarak Tayland'ı ön plana çıkaran unsurların başında ülkenin güçlü turizm altyapısının sağladığı imkânlar yer alır. Bu altyapı özellikle hastanede tedavi öncesinde ve sonrasında hastalara (ve yakınlarına) önemli avantajlar sağlar. Hindistan ise gelişmiş bir tıp altyapısının yanı sıra İngilizce'nin çok yaygın olarak kullanılmasıyla da bir tercih sebebidir. Bu ülkelerden alınan tıbbi hizmetler nedeniyle sağlanan tasarruf muazzam farklar ortaya koymaktadır.

Örneğin, İngiliz Ulusal Sağlık Sistemi (NHS)'nde 20.000 dolara mal olan bir omuz ameliyatı Hindistan'da 3.500 dolara gerçekleştirilmektedir. Üstelik ameliyat için randevu ilk başvurudan 10 gün sonraya verilebilmektedir (www.treatmentabroad.com). Benzer şekilde ABD'de 30 bin dolar tutan bir kalp ameliyatı Yeni Delhi'nin nitelikli bir hastanesinde sadece 4 bin dolara mal olmaktadır. Diz kemiği değişimi için Hindistan ve Singapur'da 12–18 bin dolar arasında değişen maliyet ABD'de 30 bin doların altına düşmemektedir. ABD'de 4,500 dolara mal olabilen basit bir estetik burun ameliyatı Hindistan'da sadece 850 dolara gerçekleştirilmektedir (Herrick, Devon M., “Medical Tourism: Global Competition in Health Care” - NCPA Policy Report No. 304).

Tıp turizminin potansiyelini en iyi anlayan ülkelerin başında Hindistan gelmektedir. Siyasi otoritenin özel sektörle ortak hareket etmesiyle tıp turizminde stratejik bir bakış açısı izleyen bu ülke önümüzdeki yıllarda tıp turizminin gelişmesi için sektöre 6.5 milyar ABD doları kaynak ayıracağını duyurmuştur (“Medical tourism gets shot in arm” The Economic Times, 25 Kasım 2007). Turizm Bakanlığı tarafından harcanacak bu kaynakla uygun bütçeli hastaneler ve hasta yakınlarının konaklama imkânlarını artırmak amacıyla oteller inşa edilecektir. Tedavi amacıyla Hindistan'a giden turistlerin sayısının yılda ortalama %28 artarak 2012'de bir milyon sınırını aşması beklenmektedir (“Indian Tourism Industry Forecast” – RNCOS).

Halen dünya çapında 30'a yakın ülke tıp turizminde ön plana çıkmaktadır. Bunlar arasında gelişmiş ülkelerin yanı sıra gelişmekte olan ülkeler de dikkat çekmektedir (bkz. Tablo 4.)

Tablo-4: Küresel Tıp Turizminde Öne Çıkan Ülkeler

Asya/Orta Doğu	K. ve G. Amerika	Avrupa	Afrika
Birleşik Arap Emirlikleri	ABD	Almanya	Güney Afrika
Çin	Arjantin	Belçika	Tunus
Güney Kore	Brezilya	Çek Cum.	
Hindistan	Ekvator	İspanya	
İsrail	Kanada	İsviçre	
Malezya	Kolombiya	İtalya	
Singapur	Kosta Rika	Polonya	
Suriye	Meksika	Portekiz	
Tayland		Türkiye	

Kaynak: Medical Tourism, Globalization of the Healthcare Marketplace
Michael D. Horowitz, Jeffrey A. Rosensweig, A. Jones

4. TIP TURİZMİNDE GÜÇLÜ BİR ALTERNATİF: TÜRKİYE

Türkiye'de, tıp turizminden ziyade “sağlık turizmi” yeni bir sektör olarak ilgili çevrelerde ve ilgili bakanlıklarda gündeme gelmekte ve basında konu edilmektedir. Turizm gibi eğlence ağırlıklı bir hizmet sektörüyle, insan hayatını ve kalitesini doğrudan etkileyen sağlık hizmetlerinin yan yana geldiği “sağlık turizmi”, genellikle Türkiye'nin zengin termal ve diğer şifa verici kaynaklarına, nitelikli SPA ve masaj salonlarına yabancı turist çekmek olarak algılanmaktadır. Oysa “tıp turizmi” bunlardan ayrı olup, tıp turizminde başarılı olmak için hakim olması gereken anlayış diğer turizm sektörlerinden çok farklıdır.

Bu önemli farkın altını çizdikten sonra Türkiye'nin küresel tıp turizminde güçlü bir oyuncu olabilecek potansiyeli taşıdığını vurgulamak gereklidir. Söz konusu potansiyeli gerçekleştirmenin birinci koşulu, özel sektörle siyasi otoritenin tıp turizmiyle ilgili ortak bir vizyon ve misyon etrafında kenetlenerek, Türkiye için önemli bir ekonomik ve toplumsal fayda sağlamayı hedeflemesidir. Başarılı bir tıp turizmi sektörünün hayata geçirilmesinin, Türkiye'nin küresel imajına çok büyük bir katkı sağlayacağını da unutmamak gerekir.

4.a. Geleneksel Turizmde Türkiye'nin Gücü ve Zafiyeti

“Bacasız sanayi” olarak da tanımlanan turizmde, 1980'lerin ortasından itibaren yürütülen bütünsel bir strateji ve devlet tarafından sağlanan destekler sayesinde 2006 yılında Türkiye dünyanın 11. en büyük turizm destinasyonu olmuştur. 2008'de toplam 31 milyon yabancı ziyaretçi ağırlanmış ve yaklaşık 22 milyar dolar gelir elde edilmiştir. 2006–2008 arasında Türkiye'ye gelen yabancı turist sayısında %33'lük bir artış olmasına rağmen turizm gelirlerinde herhangi bir artış sağlanamamış, turist başına elde edilen ortalama gelir düşmüştür. Buna göre 2006'da bir turist ortalama 728 dolar harcarken 2008'de bu rakam 708 dolara gerilemiştir (<http://www.tuik.gov.tr>).

Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanan “Türkiye Turizm Stratejisi 2023/Eylem Planı 2007-2013”te belirlenen stratejik yaklaşımlar çerçevesinde yapılacak çalışmaların tamamlanması, geliştirilmesi öngörülen bölgelerdeki altyapı ve konaklama ihtiyaçlarının karşılanması durumunda, 2023 yılında, 63 milyon turist, 86 milyar dolar dış turizm geliri ve turist başına yaklaşık 1.350 dolar harcamaya ulaşılması öngörülmektedir (http://www.kultur.gov.tr/TR/Tempdosyalar/189566__TTStratejisi2023.pdf).

4.b. Türkiye'nin Hızla Değişen Sağlık Hizmetleri Altyapısı

Bugün Türk özel sağlık sektörü, gerek hastane altyapısı, gerek hekimlerin tecrübesi, gerekse teknolojik olarak uluslararası boyutta küresel rakipleri ile rekabet edebilecek bir altyapı ve yetkinliğe sahiptir. Nitekim Türkiye bu sayede küresel tıp turizmi için alternatif destinasyonlardan biri olarak gündeme gelmeye başlamıştır.

Türkiye'de bugün dünyanın en gelişmiş merkezlerinde görülebilen tıbbi cihazlar, teknikler ve yöntemler sayesinde birinci sınıf hizmet sunan özel hastaneler bulunmaktadır. Bu hastanelerde sunulan transplantasyon, onkolojik tedaviler, beyin cerrahisi, kalp cerrahisi ve kardiyak girişimler, ortopedik cerrahiler ve göz tedavileri yurtdışından hastaların başvurmaya başladığı başlıca sağlık hizmetleri haline gelmiştir.

Türkiye'de önde gelen özel hastaneler, genellikle aşağıdaki branşlarda; Rusya, Avrupa, Balkan, Orta Doğu ve Orta Asya ülkelerinden hasta kabul etmektedir. Coğrafi konum, sağlanan hizmetin kalitesi ve avantajlı tedavi maliyeti, hastanın ve masrafları karşılayan üçüncü tarafların Türkiye'de sağlık hizmeti alma tercihlerini desteklemektedir.

Türkiye'de öne çıkan tedaviler şunlardır (Ek-2):

- Onkoloji (Medikal & Cerrahi)
- Kardiyoloji & Kardiyovasküler Cerrahi
- Ortopedi & Travmatoloji
- Plastik Cerrahi
- Beyin Cerrahisi
- Göz Hastalıkları
- Kadın Doğum
- Organ Nakli
- Ağız ve Diş Sağlığı

2007 sonu itibariyle Türkiye’de toplam yatak sayısının %8’si özel sektör tarafından kurulmuş durumdadır. Bu hastaneler Türkiye’de yaklaşık 200 bini bulan toplam yatak sayısının 16 binini sunmaktadır.

Tablo 5: Türkiye de Yataklı Tedavi Kurumlarının Kuruluşlara Göre Dağılımı, 2007

KURULUŞUN ADI	Hastane Sayısı	Kadro Yatağı Sayısı	% Kadro Yatak Sayısının Dağılımı
Sağlık Bakanlığı	849	135.240	67,32
Tıp Fakülteleri	56	29.700	14,78
Özel	338	16,067	8,0
Diğer	75	19.876	9,89
TOPLAM	1.318	200.883	100

Kaynak: Sağlık Bakanlığı

Türkiye'de sunulan sağlık hizmetlerinin kalitesi Sağlık Bakanlığı tarafından değerlendirilip denetlenmesine karşın bir grup özel sağlık hizmetleri yatırımcısı uluslararası akreditasyon kuruluşlarına da başvurarak hizmet kalitelerini uluslararası düzeyde belgeletmiştir. Hastane standartları sunan ve bu standartlara göre hastaneleri akredite eden kuruluş olan Joint Commission International (JCI)'ın 35 ülkede akredite ettiği toplam 245 sağlık kuruluşu bulunmaktadır. Diğer taraftan Uluslararası Standartlar Örgütü-ISO (International Standards Organization) tarafından akredite edilmiş 20 kadar daha hastane olduğu bilinmektedir. Joint Commission International (JCI) tarafından ülkemizde 32 sağlık kuruluşu akredite edilmiş bulunmaktadır. Bu rakam, 35 ülkede akredite edilen toplam sağlık kuruluşlarının %13'üne tekabül etmektedir. Gönüllülük esasına dayalı olarak akredite olmaları, Türkiye'de özel sağlık gruplarının niteliğinin ve başarılı kuruluşlar arasında yer alma isteğinin bir göstergesi olarak yorumlanabilir (Türkiye'de JCI tarafından akredite edilen kuruluşlara ilişkin detaylı bilgi Ek-3'te yer almaktadır). (Ek-4'te Akredite Hastaneler Derneğine kayıtlı hastaneler bulunmaktadır).

Bu sayede Türkiye küresel tıp turizminde boy göstermeye başlamış olup, Batı Avrupa, Orta Doğu ve Orta Asya ülkelerinden hastalara da tanı ve tedavi hizmetleri arz etmektedir. İleri teknolojileri kullanarak yüksek kalitede sağlık hizmeti sunan hastaneler, Türkiye'nin sunduğu rekabetçi avantajlar sayesinde rekabetçi fiyatlarla tedavi hizmeti verebilmektedir. Doğru adımlar atılması halinde Türkiye tıp turizminden 2020 yılında 8 milyar dolar toplam gelir hedefleyebilir.

4.c. Tıp Turizminde Türkiye için Öncelikli Pazarlar

Tıp turizmi açısından dünyanın en büyük pazarını oluşturan ABD'ye Türkiye'nin Uzak Doğu'lu rakiplerinden daha yakın bir mesafede olması bir avantajdır ve bu ülkeyle var olan tarihsel siyasi ilişkiler de ABD pazarını öne çıkarmaktadır. Buna göre Türkiye için hedef pazarlar:

- Batı Avrupa
- Balkan Ülkeleri
- Orta Doğu
- Rusya
- Orta Asya
- Kuzey Amerika'dır.

Türkiye'nin geleneksel turizm açısından Batı Avrupa ülkeleri vatandaşları için tercih edilen turizm destinasyonlarından biri olmasının, tıp turizmi açısından önümüzdeki yıllarda Türkiye'yi avantajlı bir konuma getireceği dikkate alınmalıdır. Çalışmanın başında da belirtildiği gibi kültürel ve duygusal yakınlık tıp turizminde önemli bir tercih sebebidir.

4.d. Türk Tıp Turizminin Bileşenleri

Ülkemizde ilaç sektörü ve tıp teknolojisinin gelişmiş altyapısı küresel tıp turizmi açısından çok kritik iki belirleyici faktör olup her iki unsur rekabet gücünü belirlemektedir.

4.d.1. İlaç Sektörü

Türkiye'de güçlü bir ilaç sektörünün bulunması tıp turizmi potansiyeli açısından önemli bir role sahiptir. Son yıllarda hızla gelişen Türk ilaç sanayi, küresel araştırmacı ilaç şirketlerinin ilgi odağı haline gelmiştir. Novartis, Pfizer, Eli Lilly ve Merck gibi dünya ilaç devleri dahil olmak üzere yaklaşık 70 üyenin bir araya gelerek oluşturduğu ABD Araştırmacı ve Üretici İlaç Şirketleri Birliği (PhRMA)'nin yayımladığı “Uluslararası Ticaret Engelleri - 2006” adlı raporda da Türkiye'nin insan kaynakları, büyük pazarlara yakınlığı ve hızla gelişen iç pazarıyla ilaç sektöründe küresel bir oyuncu olabileceği belirtilmektedir.

2006'da küresel ilaç pazarının %7'lik büyüme performansına karşılık Türk ilaç sektörü %10 büyüme göstererek perakende fiyatlarla 13 milyar TL'ye ulaşmıştır. OECD ülkelerinde kişi başına ilaç tüketimi ortalama 413 dolarken, Türkiye'de bu rakam 134 dolar düzeyindedir. Pazarın bir başka çarpıcı özelliği, ilaç harcamalarında kamunun payının %95 olmasıdır. Oysa OECD ülkelerinde kamunun payı ortalama %60, ABD'de ise %25'tir (Araştırmacı İlaç Firmaları Derneği (AİFD) açıklamaları, www.ieis.org.tr).

İstatistikler yabancı firmaların ilaç sektöründeki ağırlıklarını yıldan yıla artırdıklarını ortaya koymaktadır. 2001'de satılan toplam ilacın kutu bazında ithal oranı %9'ken, bu oran 2007'de %18'e yükselmiştir. İthal ilaçların parasal olarak pazar payıysa %29'dan %48'e çıkmıştır (World Bank Turkey Country Economic Memorandum 2006).

Nitekim Türkiye'de 2003 yılında kurulan Araştırmacı İlaç Firmaları Derneği (AİFD) çatısı altında örgütlenen PhRMA üyeleri ve Avrupalı üreticiler son yıllarda Türk ilaç sektörüne 300 milyon dolar yeni yatırım yapmıştır. Dernek 2007'de yayımladığı “Türkiye'de 2006 Yılı İlaç Harcamaları Değerlendirmesi” adlı çalışmada sektörün liberalleştirilmesi girişimine destek vermektedir. AİFD, Türkiye'nin ilaç araştırmaları merkezi olma potansiyeli taşıdığını belirterek, ilaç sektöründe yenilikçiliğe ve Ar-Ge'ye odaklanan, yatırımcıları ülkemize daha fazla çekecek orta ve uzun vadeli stratejilerin belirlenerek hızla uygulanması için çalışmalar yapmaktadır.

Bu bağlamda tıp turizmi ve ilaç sektörü arasında sinerji sağlanması, Türkiye için sosyal, sağlık ve ekonomik boyutları açısından önemli faydalar doğuracaktır.

4.d.2. Tıp Teknolojisi

Her sektörde olduğu gibi teknolojik ilerleme sağlık sektörünün de lokomotifidir. Günümüzde yapılan değerlendirmelere göre ileri tıp teknolojileri küresel sağlık turizminin gelişmesinde %40'lık bir paya sahip olup sektörün bir numaralı kalite göstergesi konumundadır. Nitekim Türkiye'nin küresel tıp turizminde alternatif bir hizmet sunucusu olabilmesinin arkasındaki en önemli faktör Türk sağlık sektörünün ileri tıp teknolojilerini kullanmasıdır.

1990'lı yıllarda özellikle özel sağlık hizmetlerinin yaygınlaşmasıyla Türkiye'de ileri sağlık teknolojilerine yapılan yatırım hızlanmıştır. 1995–2000 yıllarında özel teşhis merkezlerinin arka arkaya açılması ve yeni tıp fakültelerinin kurulması yeni teknolojilerin devreye sokulmasını hızlandırmıştır. 2000 yılı sonrası sektöre yapılan yatırımlarla MR, CT, Radyoterapi, PET/CT gibi ileri teknolojiler Türkiye'yi teknoloji yoğunluğu açısından AB ve OECD ülkeleri ortalamalarına yaklaştırmış ve bazı Batı Avrupa ülkeleri ortalamalarının da üzerine çıkarmıştır. Bugün Türkiye'deki her ilde bilgisayarlı tomografi cihazı ve illerimizin %90'ında MR sistemi mevcuttur.

5. TÜRKİYE AÇISINDAN TIP TURİZMİNİN EKONOMİK BOYUTU VE DİĞER ETKİLERİ

Ülke ekonomisi açısından tıp turizminin değeri ve geleneksel turizmden farkı kişi başına elde edilen kazançta yatmaktadır. Yukarıda belirtildiği üzere Türkiye 2008'de turist başına 708 dolar elde etmiş olup bu rakamın gerekli çalışmalar yapılarak 2023'te 1.350 dolara yükseltilmesi öngörülmektedir. Oysa tıbbi tedavi ve ameliyat amacıyla Türkiye'ye gelen herhangi bir hastanın, seyahat ve hastane dışı masrafları hariç sadece tıbbi müdahale için 3.500-35.000 dolar arasında bir harcama yapması söz konusudur (Böbrek transplantasyonu söz konusu olduğunda bu rakam 100 bin dolara kadar çıkmaktadır).

Tablo 6: Ülkelere Göre Tıbbi Hizmet Ücretlerinin Dağılımı (\$)

	ABD Hasta ödemeli	ABD Sigorta	TÜRKİYE**	Hindistan	Tayland	Singapur
Anjiyo	98.618	44.268	3.500	11.000	13.000	13.000
Bypass	210.842	94.277	12.000	10.000	12.000	20.000
Kalp kapakçığı ameliyatı (tek)	274.395	122.969	12.000	9.500	10.500	13.000
Kalça ameliyatı	75.399	31.485	13.000	9.000	12.000	12.000
Diz ameliyatı	69.991	30.358	15.000	8.500	10.000	13.000
Mide Bypass'ı	82.646	47.735		11.000	15.000	15.000
Omurga	108.127	43.576	15.000	5.500	7.000	9.000
Mastektomi	40.832	16.833	9.000	7.500	9.000	12.400

Kaynak: “Medical Tourism: Global Competition in Health Care”, Devon M. Herrick - National Center for Policy Analysis, November 2007.

** : TAİK'ten alınmıştır.

Hali hazırda yabancı hastalara tedavi sunan hastanelerden elde edilen verilere göre Türkiye'ye gelen bir “tıp turisti” ortalama 8.000 dolar harcamaktadır. Salt bu perspektiften değerlendirildiğinde, bir yabancı hasta bugün ülkemize gelen herhangi bir turistten en az 12 kat daha fazla harcama yapmaktadır. Üstelik bu farka, tedavi dışındaki konaklama, ulaşım ve refakatçi masrafları dahil değildir. Buna göre, Türkiye 2 milyon 750 bin yabancı hastaya sağlık hizmeti sunarak, 2008'de 21.9 milyon geleneksel turistten elde ettiği toplam geliri tıp turizminden elde etme imkânı bulabilir. Ayrıca yaratılacak dolaylı ve dolaysız vergilerin de hesaba katılması gereklidir. Bu bağlamda her bir yabancı hastanın sadece cerrahi müdahalesiyle geleneksel turistten 30 kat daha fazla KDV yaratması mümkündür.

Ülke ekonomisine katkısı dışında tıp turizmi tüm toplumunun daha iyi bir sağlık hizmetine ulaşmasında da büyük rol oynayacaktır. Zira güçlü bir tıp turizmi altyapısının oluşması halinde:

- Kamu ve özel sektör birbirini tetikleyerek ülkemizin toplam sağlık hizmeti kalitesini artıracak,
- Tüm sağlık sektörü paydaşları güçlenecek,
- Türkiye'nin sağlık sektöründe bilgi birikimi büyüyecek,
- Bilgi ve tecrübe paylaşımına dayanan küresel işbirlikleri artacak,
- Türkiye, yerli ve yabancı sermaye için çekim merkezi olacak,
- Sektördeki istihdam hacmi büyürken sağlık eğitiminin niteliği artacak ve profesyonellerin kapasitesi yükselecektir.

6. TIP TURİZMİNE GİDEN YOLDA TÜRKİYE

<p>Güçlü Yönler</p> <ul style="list-style-type: none"> • İleri teknoloji • Gelişmiş sağlık hizmetlerine göre uygun fiyatlandırma • Geniş bir coğrafyaya kültürel yakınlık • Nitelikli hizmet sunan sağlık kuruluşları (akredite kurumlar) • Hekimlerin sayısal ve niteliksel olarak belirli bir seviyenin üzerinde olması • Turistik açıdan cazip bir ülke olması • Otelcilik hizmetlerinin kalitesi • Konukseverlik • Kapsamlı sağlık hizmetlerinin bulunması (“one stop shopping”) • Faturalar v.b. hususlarda dünya ile entegre çalışılabilmesi 	<p>Zayıf Yönler</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yabancı dil bilen çalışan sayısının az olması • Lojistik hizmetlerin koordinasyonundaki zayıflık • Hastaların bakımının sürekliliğinin nasıl sağlanacağına belirsizliği • Yabancı kamu sigortaları ile uluslararası çalışmaların getirdiği kısıtlamalar • Türkiye'nin/Türk sağlık sektörünün imajı • Yeni sağlık mevzuatı kapsamında insan kaynağının artırılmasına ve teknoloji yatırımına gelen kısıtlamalar • Bürokrasinin yavaş işleyişi.
<p>Fırsatlar</p> <ul style="list-style-type: none"> • İyi tıbbi sonuçlar • Kolay vize alınabilmesi • Gerekli kapasiteye sahip olunması • Ulaşım kolaylığı • ABD'de maliyetlerin çok yüksek olması 	<p>Tehditler</p> <ul style="list-style-type: none"> • Politik çatışmaya açık Orta Doğu'ya yakın bir coğrafyada yer alması • Tedavide yanlışlar veya ihmaller (“Mal practice”) • Uluslararası arenada ülkemizin “çok ucuz”

<ul style="list-style-type: none"> • Sağlık nedeniyle seyahat edilmesinin yaygınlaşması • Sağlık turizmi için gerekli olan kamu/özel ortaklığının ve platformunun oluşması 	<p>fiyatlar sunduğu izleniminin yaygın olması ancak bunun uzun vadede sürdürülebilir bir strateji olmaması</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ülkemizin güney bölgesinde yer alan sağlık kuruluşlarının mevsimsel fiyat politikalarının tüm sektörü tehdit etmesi.
<p><i>“Vizyon” Önerisi</i></p> <p>Sağlık sektöründe ileri teknoloji ve nitelikli insan gücüyle kaliteli hizmet sunmak, hizmet-fiyat dengesini optimum tutarak tıp turizmi açısından Türkiye'yi küresel bir çekim merkezine dönüştürerek gerek vatandaşlarımızın gerekse yabancı hastaların yaşam kalitesini yükseltmek.</p>	
<p><i>“Misyon” Önerisi</i></p> <p>Kamu ve özel sektörün ortak hareket etmesiyle 2020 yılında 1.000.000 yabancı hastaya tedavi hizmeti sunulması ve 8 milyar ABD doları gelir elde edilmesi.</p>	

6.1. Öneriler - İlk Adımlar:

6.1.a. Sağlık Turizmi Platformu’nun Etkin Şekilde Çalışması

Kültür ve Turizm Bakanlığı başkanlığında; Sağlık Bakanlığı, Türkiye Seyahat Acentaları Birliği (TÜRSAB), Türkiye Otelciler Federasyonu (TÜROFED), Özel Hastaneler ve Sağlık Kuruluşları Derneği, Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK) ile Akredite Hastaneler Derneği’nin katılımlarıyla yıl içinde “Sağlık Turizmi Platformu”nun oluşturulması önemli bir adım olmuştur. Söz konusu platformun, Maliye Bakanlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı, Başbakanlık Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı ve diğer ilgili özel sektör temsil kuruluşlarını da bünyesine dahil ederek, tıp turizmi konusunda ihtiyaç duyulan koordinasyon işlevini aktif ve etkin bir şekilde yerine getirmesi kritik öneme sahiptir.

Bu platformun çalışmaları kapsamında;

- Bir “arama konferansı” gerçekleştirilmeli,
- Küresel düzeyde itibarlı ve güçlü bir danışmanlık firmasından stratejik yönelim, eylem planı ve pazarlama konularında destek alınmalı,
- Türkiye için tıp turizmi alanında gerçekçi bir strateji belirlenmeli,
- Bu stratejiyi destekleyecek şekilde tüm paydaşların beklentilerini ve katılımını ortaya koyan bir eylem planı tasarlanmalı ve kamuoyu ile paylaşılmalı,
- İş planının yürütülmesi sürekli takip edilmeli ve sonuçlar kamuoyu ile paylaşılmalıdır.

6.1.b. Yasal Düzenlemeler

Tıp turizmine yönelik çalışmalar gerçekleştirilirken bu konuda çaba gösteren kurumların desteklenebilmesi için bir takım yasal düzenlemelere de ihtiyaç vardır. Bunlar aşağıda kısaca özetlenmiştir:

2634 sayılı ve 16.03.1982 tarihli Turizm Teşvik Kanunu’nun “Amaç, Kapsam ve Tanımlar” başlıklı birinci bölümünün 3. maddesinde “Sağlık Turizmi” ana başlığı altında “Tıp Turizmi” ve “Termal Turizm” ayrı ayrı tanımlanarak tıp turizmi kavramının “Turizm Teşvik Kanunu”na girmesi sağlanmalıdır.

Sağlık kurumlarının doğrudan turizm amaçlı işletmeler olmayıp faaliyet alanları içerisinde bir tanesinin tıp turizmi olması nedeniyle söz konusu Kanun’un “Genel Hükümler” başlıklı ikinci bölümünde, Madde 5-a’da¹ bahsi geçen turizm yatırımı belgesi veya turizm işletmesi belgesinden sağlık kurumlarının muaf olduğunun belirtilmesi ya da buna ilişkin ek düzenleme getirilmesi gerekmektedir.

¹ Madde 5-a: Turizm sektöründe; bu Kanun ve diğer mevzuatta yer alan teşvik tedbirleri ile istisna, muafiyet ve haklardan yararlanabilmek için Bakanlıktan, turizm yatırımı belgesi veya turizm işletmesi belgesi alınması zorunludur.

Tıp turizminin döviz kazandırıcı rolü nedeniyle; yapılan hizmet ve bu hizmetin sunulması sırasında kullanılan malzemeler için KDV iadesi mekanizması kullanılmak suretiyle, hizmetlerin vergiden muaf (tax-free) faaliyetler olarak kabul edilmesi amacıyla Katma Değer Vergisi Kanunu'nda gerekli düzenlemeler yapılmalıdır (Bu yaklaşım Katma Değer Vergisi mantığına uygundur. Zira hizmet yurtdışına sunulmakta, bu hizmet sırasında kullanılan malzeme netice itibarıyla yurt dışına ihraç edilmektedir). Tıp turizminin döviz kazandırıcı bir faaliyet olarak kabul edilerek “tax-free” statüsü kazandırılması halinde kısa vadede uğranan vergi kaybı uzun vadede yaratacağı kazanç ile ülke ekonomisine katkıda bulunacak ve tüm Türk sağlık sektörünün kalkınmasında önemli rol oynayacaktır.

Ulusal Sağlıkta Akreditasyon sistemi kurulup işler hale gelene dek Turizm Teşvik Kanunu'nun birinci bölümü, madde 3-d² kapsamındaki bölgelerde yer alan sağlık kuruluşları için temel standartlar belirlenmeli ve özellikle turizmin yoğun olduğu dönemlerde, bu bölgelerdeki kuruluşların daha sık aralıklarla denetlenmesi için Sağlık Bakanlığı ve Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

Tıp turizminde söz sahibi olmanın önemli bir unsuru, tanınma konusudur. 28 Haziran 1985 tarihli Resmi Gazete'de amacı “memleketimizi yurt içinde ve dışında çeşitli yönleriyle tanıtmakla görevli kuruluşların kaynaklarını artırmak, Türk kültür varlığının yayılmasını sağlamak, Devlet arşiv hizmetlerini müessir hale getirmek, milletlerarası kamuoyunu memleketimizin menfaatleri istikametinde yönlendirmeye çalışmak” olan bir Kanun³ yürürlüğe girmiştir. Bu yönde çalışmaları bulunan ve yeterlilikleri bakanlıkça onaylanmış ilgili sağlık kuruluşlarının, belirlenmiş sürece tabi tutulmadan, Kültür ve Turizm Bakanlığı-Tanıtma Fonu Kurulu Temsilciliği'ne başvurmuş addedilerek, tanıtım çalışmalarına doğrudan Başbakanlık tarafından destek sağlanması hayata geçirilebilmelidir.

Tıp turizminde öne çıkmak isteyen ülkelerde, ilgili kamu birimleri uluslararası turizm fuarlarında sağlık turizmi (“Health Tourism”) standı açarak bu yöndeki faaliyetleri desteklemektedir. Bu noktada, özel sektör, pazarlama alanındaki bilgi birikimini ve dinamizmini etkin olarak kullanarak Türkiye'nin potansiyelini ortaya koymalıdır. Sağlık Bakanlığı da temel standartları belirleyerek bu yöndeki girişimlere destek olmalıdır. Turizm Bakanlığı'nın standında “Medical/Health Tourism in Turkey” adı resmi olarak yer almalıdır. Bu çerçevede kalite belgesi sahibi sağlık kuruluşlarına, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür ve Tanıtma Müşavirlikleri/Ataşelikleri aracılığıyla iştirak edilecek fuarlara, Bakanlıkça kiralanmış standlarda, kamu/özel sektör işbirliği ile gerçekleştirilecek uluslararası turizm ihtisas fuarlarına katılıma ilişkin esaslar dâhilinde katılmaları konusunda öncelik verilmesi, Sağlık Bakanlığı'nın desteğiyle sağlanmalıdır.

Kamunun Avrupa Birliği ile fiyat anlaşmalarının ve prosedürlerinin gözden geçirilmesi ve Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) bacasında gerekli düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

² “Madde 3-d: Turizm Merkezleri: Kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri içinde veya dışında, öncelikle geliştirilmesi öngörülen; yeri, mevki ve sınırları Bakanlığın önerisi ve Bakanlar Kurulu kararıyla tespit ve ilân edilen, turizm hareketleri ve faaliyetleri yönünden önem taşıyan yerleri veya bölümlerini,”

³ Tanıtma Fonu Teşkili ile 11.07.1939 Tarihli ve 3670 Sayılı Milli Piyango Teşkiline Dair Kanunun 4. Maddesine Bir Bent Eklenmesi Hakkında Kanun

Mevcut durumda, AB ülkeleri vatandaşlarının Türkiye'de tedavi hizmeti aldıkları takdirde eskiden Sosyal Sigortalar Kurumu'nun, şu anda ise Sağlık Bakanlığı'na bağlı hastanelerde SGK'nın belirlediği Sağlık Uygulama Tebliği (SUT) çerçevesinde ödeme yapmalarına ilişkin düzenlemenin değişmesi gerekmektedir. Özellikle kalite belgesi sahibi sağlık kuruluşlarında gerçekleştirilecek tedavilerde doğrudan ödeme prosedürlerinin oluşturulması gerekmektedir.

Özellikle AB ülkelerindeki kamu sağlık kurumlarıyla etkin bir hizmet birliği oluşturularak, bir sözleşme çerçevesinde Birliğin bu yöndeki standartlarına uyum sağlanmalıdır. SGK, ülkeler arası kamu sigorta kurumları arasında tedavi amaçlı işbirliği sözleşmelerine özel sektörü de dahil ederek Türkiye'nin bu yöndeki kapasitesinden azami oranda faydalananak düzenlemeler yapılmalıdır.

Türkiye'nin, özellikle yurtdışında eğitim gören doktor ve sağlık profesyonelleri havuzunu güçlendirmesi için özel bir burs paketi oluşturulmalıdır. Burs programı ve finansmanı kamu ve özel sektörün ortak girişimiyle belirlenmelidir.

Sağlık amacıyla ülkemize gelen turist akışının yakından takip edilebilmesi amacıyla ilgili otoritelerle yabancıların ülkemize giriş sebeplerinin detaylandırılmasına yönelik çalışma yapılması gerekmektedir.

EKLER

EK-1: Singapur: Kamu ve Özel Sektör El Ele

Asya Pasifik'in küçük ama güçlü ülkesi Singapur 4,5 milyonluk bir nüfusa sahip olmasına karşın 2006 yılında 410 bin yabancı hasta ağırlamıştır. Üstelik bu rakam bir önceki seneye göre %28'lik bir artışla gerçekleşmiştir. Singapur Turizm Bakanlığı tedavi sunduğu yabancı hastalara yaklaşık 90 bin kadar refakatçinin eşlik ettiğini açıklamıştır. Küresel tıp turizmin en güçlü merkezlerinden biri olma iddiasındaki Singapur, tedavi amaçlı ülkeye giden yabancıların sayısının 2012'de 1 milyona ulaşmasını hedeflemektedir.

Singapur'un tıp turizminde güçlü bir oyuncu olmasını sağlayan etkenlerin başında kamu ve özel sektörün ortak hareket etmesi gelir. Kamu-özel sektör girişiminin en güzel örneklerinden birinin sergilendiği Singapur'da 2003 yılında "SingaporeMedicine" adında bir platform oluşturulmuştur. Singapur Sağlık Bakanlığı öncülüğünde hayat bulan SingaporeMedicine bünyesinde hem kamu birimleri hem de özel sağlık sektörü yatırımcıları yer almaktadır. Bütüncül bir kamu iradesi sergileyen SingaporeMedicine platformunda kamu kurumları olarak; Ekonomik Kalkınma Kurulu (The Economic Development Board), Singapur Uluslararası Girişimi (International Enterprise Singapore) ve Singapur Turizm Kurulu (The Singapore Tourism Board) bulunmaktadır.

Singapur hükümeti gerekli altyapıyı oluşturarak dünya çapında sağlık profesyonellerini ülkeye çekerek bu uzmanların serbestçe çalışabilmesini, bilgilerini aktarmasını ve eğitim vermelerini sağlamıştır. Ülke biyomedikal araştırma konusunda önemli bir merkez olurken, sağlık ürün ve hizmetlerini güçlü bir ilaç sanayii ile desteklemeyi başarmıştır. Bu arada ABD merkezli Johns Hopkins ve The West Clinic gibi dünyanın en güçlü hastane markalarının ülkede yatırım yapmalarını sağlayacak ortamı yaratmıştır.

Ülkenin en güçlü özel sağlık grubu Parkway tarafından 2005'ten beri "Uluslararası Sağlık Hizmetleri Fuarı ve Konferansı (The International Healthcare Facilities Exhibition & Conference-IHFEC) düzenlenmektedir. Başta Singapur Sağlık Bakanlığı ve SingaporeMedicine olmak üzere İngiliz Ticaret Bakanlığı, İsviçre Özel Hastaneleri Birliği, İsviçre ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin Singapur elçiliklerinin desteğini almayı başaran organizasyon, Singapur'un dahil olduğu fuarlardan sadece biridir. Singapur, dünyanın en önemli tıp turizmi fuarlarına aktif olarak katılmaktadır.

EK-2: Türkiye'de öne çıkan tedaviler

Ortopedi & Travmatoloji

Türkiye'deki sağlık hizmetlerinin güçlü taraflarından biri çok çeşitli ortopedik hastalıkların ve muskokeletal bozuklukların tedavisidir. Türk hastanelerinin, muskokeletal onkoloji ve organ nakli dahil olmak üzere birçok alt alanda, uzmanlaşmış doktorların görev yaptığı ortopedik travmatoloji şubeleri bulunmaktadır. Cerrahi rehabilitasyondan sonra tüm prosedürler başarılı bir şekilde tamamlanmaktadır. Başta atletik yaralanmaların tedavisi olmak üzere, ortopedi birimlerindeki Türk doktorların ve terapistlerin uzmanlıkları uluslararası camiada tanınmaktadır.

Beyin Cerrahisi

Türk hastaneleri, beyin cerrahisi konusundaki uzmanlığı ile yetişkin ve çocuk beyin cerrahisi alanlarında referans merkezi haline gelmektedir. Diskal hastalıklar ve dejeneratif spinal rahatsızlıklar, vasküler beyin ve omurilik hastalıkları, nöro-endoskopi ve hidrosefali tedavisi, fonksiyonel nöroşirürji, periferik sinir cerrahisi, çok-disiplinli ekipler eşliğinde, çok-disiplinli bir yaklaşımla gerçekleştirilmektedir. 3 çeşit epileptik cerrahinin tamamı (rezektif cerrahi, diskonneksiyon cerrahisi ve vagal sinir stimülasyonu) Türkiye'de başarılı bir şekilde yapılmaktadır. Önde gelen bazı özel hastaneler, Gamma Knife ve Cyberknife teknolojisinde uluslararası platformda referans merkezi haline gelmiştir. Aynı zamanda, İstanbul'da bulunan, dünyanın ilk dahili “3 Tesla MRI'na” sahip ameliyathane (ameliyat sırasında kullanılabilir), tümörlerin azaltılmasında doktor ve hastalara daha fazla güvence vermektedir.

Organ Nakli

Türkiye'de ilk organ nakli 1969 yılında yapılmıştır. Günümüzde, organ nakli alt yapısı, son aşamadaki organ yetmezliği için başarılı bir tedavi imkânı sunmaktadır. Karaciğer, kemik, pankreas ve kök hücre nakilleri, Türk cerrahların birincil uzmanlığıdır. Yüksek kaliteli altyapı, eksperimental ve klinik doku ve organ nakli alanlarında, alanı etkileyen yeni sosyal ve etik boyutlarla birlikte, en son transplantasyon gelişmelerinin güncel ve kapsamlı bir şekilde uygulanmasını sağlar. Dünyanın seçkin fakültelerini bir araya getiren, araştırmanın, yeni tekniklerin, görüşlerin ve tedavinin geleceğine ilişkin önerilerin paylaşılmasını sağlayan 9. Türkiye Organ Nakli Derneği Toplantısı 2007 yılında yapılmıştır.

Kardiyoloji ve Kardiyovasküler Cerrahi

Tedavisinin kompleks ve pahalı olması nedeniyle kalp, modern dünyanın en önemli sağlık sorunudur. Türk sağlık hizmetlerinin en güçlü alanlarından biri kardiyak tedavidir. Teşhis, muayene, müdahale, yoğun bakım ve rehabilitasyondan oluşan kardiyoloji hizmetleri gelişmiş teknik bilgi ve üstün teknoloji ile sağlanmaktadır. Çeşitli yaşlardan çocuk ve yetişkinlerin kardiyak cerrahisi, birinci sınıf Türk cerrahlar tarafından gerçekleştirilmektedir. Koroner anjiyoplasti ve stent, bypass ameliyatları, elektrokardiyografi, ekokardiyografi, bilgisayarlı tomografi (CT), manyetik rezonans tomografi (MRI) gibi noninvazif yüksek teknoloji ürünü teşhis prosedürlerinden sonra yapılır. 2x64 CT taramalarla, kalp hastalığının hızlı bir şekilde teşhis edilmesi mümkün olup; bu yöntem anjiyografi ve geleneksel teşhis modalitelerine oranla daha kaliteli bir sonuç vermektedir. Önde gelen, akredite olmuş hastanelerde, geçen yıl yapılan kardiyovasküler ameliyatlar 10.000'den fazla olup, 30.000 vakaya her türlü kardiyolojik müdahale yapılmıştır.

Onkoloji (Medikal & Cerrahi)

Türk hastanelerinin onkoloji departmanları, hastalara disiplinler arası klinik çalışma olanağı sunmaktadır. Kanserin erken teşhis ve tedavisi için altyapı sağlamak suretiyle, Türk sağlık birimleri, insanoğluna yönelik en büyük tehditlerden biri ile mücadele için bilimsel, modern ve insancıl çözümler sunmaktadır. Multidisipliner bir yaklaşım çerçevesinde (kemoterapi, biyoterapi ve immunoterapi), uzman hekimler ve özel eğitilmiş hemşireler tarafından, tüm solid tümörler tedavi edilmektedir (oral olarak, sistematik olarak ve bölgesel olarak). Kanseri hastalarının herhangi bir cerrahi müdahale olmadan tedavi edilmesinin mümkün olduğu bir çağda, Cyberknife/Gammaknife tedavisi Türk hekimler tarafından da uygulanmaktadır. Radyasyon onkolojisinin kilit konumda olduğu durumlarda “Üç boyutlu Konformal Radyoterapi”, “Yoğunluğu Düzenlenmiş Radyasyon Tedavisi (IMRT)”, “Radyasyon tedavisi (Brachytherapy)”, “Ultrason güdümlü Transperineal Prostat Implantı” uygun görülür. Her yıl önde gelen ve akredite olmuş özel hastaneler, temel kompleks onkolojik cerrahilerin yanı sıra binlerce kemoterapi ve radyasyon onkoloji seansları gerçekleştirmektedir.

Obstetrik ve Jinekoloji

Türk hastaneleri, jinekolojik tedavilerde sayısız yöntem uygulamaktadır. Hizmetin genel amacı, hastaların kapsamlı bir şekilde ve zamanında değerlendirilmesini sağlamaktır. JCI'ya akredite olmuş hastanelerin kadın doğum departmanında sıklıkla rağbet gören alt dallar bulunmaktadır. Fertilite ve prenatal teşhis, IVF ve “İntrasitoplazmik sperm enjeksiyonu”, söz konusu tedavilerin en çok talep edilen ve en gelişmiş segmentleridir. Kliniklerde yapılan prenatal testler şunlardır: “Amniyosentez”, “Koryonik Villus Örnekleme”, “Fetal Kan Örnekleme”, “Birinci Trimester Tarama”, “Maternal Serum Tarama”. Polikistik ovar hastalıkları, endometriyoz, tübal problemler, partnerin medikal durumu ve sperm sayısı gibi tıbbi sorunları tedavi etmek için, hastaların jinekolojik durumları, yaşları ve ovüler durumları ayrıntılı bir şekilde değerlendirilir. Hekimlerin alt uzmanlıkları sayesinde, onkolojik jinekoloji ameliyatları başarılı bir şekilde yapılır.

Göz Hastalıkları

Gözün anatomisi ve fonksiyonu, oftalmoloji, üst düzey uzmanlık gerektirir. Sağlık birimlerinin göz hastalıkları departmanları, çok çeşitli göz ameliyatını kusursuz olarak gerçekleştirecek ileri teknolojiye ve tedavi yöntemlerine sahiptir. Tedavi prosedürleri tüm alt branşlarda, en yeni teknolojiyi ve uluslararası standartları uygulayan uzman hekimler tarafından temin edilmektedir. Lazerin uygun olmayabileceği durumlarda, “fakik iol: katarakt” (FAKO) ve “intacts” gibi diğer cerrahi teknikler uygulanmaktadır. Glokom, kornea ve retinanın medikal ve cerrahi tedavisi, Türkiye'deki JCI'ya akredite olmuş hastanelerde sürekli yapılmaktadır. Komplikasyonların ve fiyatların Batı'daki tıbbi kurumlara nazaran daha düşük olmasından dolayı, bölgede lazer göz ameliyatları uzun zamandır yabancı hastalar tarafından tercih edilmektedir.

Plastik Cerrahi

Estetik ve plastik cerrahi branşları, reparasyon, restrüktür ve rekonstrüksiyonu hedeflemektedir. Üstün teknolojinin desteğiyle, Türk estetik ve plastik cerrahisi, mükemmel sonuçlar elde etmektedir. İleri teknoloji çözümleri ile harmanlanmış kapsamlı konsültasyon, aynı zamanda hastalar için dijital görüntüleme ve bilgisayarlı veritabanı sunmaktadır. Günümüzde uygulanan estetik, plastik ve rekonstrüktif cerrahiler şunlardır: rinoplasti, abdominoplasti, liposuction, mammoplasti, yüz/boyun kaldırma, göz kapağı cerrahisi, kaş kaldırma, çene büyütme, elmacık kemiği büyütme, yağ transferi, genital cerrahi, kol kaldırma, botoks ve onkoloji vakalarında rekonstrüksiyon.

Ağız ve Diş Sağlığı

Türkiye'de implant, kron, köprü ve protez gibi yüksek kaliteli rehabilitasyon hizmetleri sunulurken gülüş tasarımı gibi kişiye özel estetik diş hekimliği de mevcuttur. Ülkemizde diş hekimliği hizmetleri, Avrupa ülkelerine göre daha hızlı ve yüksek kalitede sunulmaktadır. Bilgi birikimi, teknoloji kullanımı ve hizmet sunum maliyetleri denkleminde Türkiye rekabetçi bir güce sahiptir.

Tablo 7: Tedavi Hizmetleri Karşılaştırma Tablosu (Euro)

	Almanya	Türkiye	Macaristan
Porselen kron (metal destekli)	500	150	1500
Porselen kron (metal desteksiz)	900	250	250
İmplant	1500	850	850
Dolgu	150	50	50

Kaynak: Bu bilgiler Endodontist Dr. Mehmet Derici tarafından derlenmiştir.

Günümüzde ileri teknoloji diş hizmetlerinin henüz yerleşmediği Doğu Avrupa ülkeleri için Türkiye önemli bir alternatif konumundadır. Eski Doğu Bloğu ülkelerinin yakın gelecekte Türkiye'deki diş tedavi hizmetlerinin en önemli müşteri grubunu oluşturması beklenmektedir. Ancak söz konusu ülkelerde de diş tedavi hizmetleri hızla gelişmekte (Macaristan Polonya gibi) olup, Türkiye ile yoğun bir rekabete girebilecek konuma gelmiştir. Bu ülkelerde kanun yapıcı, mevzuat açısından diş tedavi hizmetlerine belirli bir esneklik sağlamak ve hinterlandındaki potansiyeli kendi ülkelerine çekmek için hizmet sağlayıcılara büyük avantajlar sunmaktadır. Örneğin Macaristan'da turizme elverişli bölgelerde hekimler ikinci kliniklerini açma imkanı bulmuş ve bazı klinikler birleşerek zincir oluşturmak suretiyle markalaşma sürecine girmişlerdir. Türkiye'deki mevzuat benzer bir yapılanmaya imkan vermemektedir. Türkiye'nin rekabetçi avantajını maksimize edecek yasal düzenlemeler bir an önce gerçekleştirilmelidir.

EK-3: JCI Tarafından Akredite Edilen Sağlık Kuruluşları

- | | |
|--|---|
| 1. Acıbadem Bakırköy Hastanesi | 20. Medical Park Hastaneler Grubu |
| 2. Acıbadem Bursa Hastanesi | Antalya Hastanesi |
| 3. Acıbadem Kadıköy Hastanesi | 21. Medical Park Hastaneler Grubu |
| 4. Acıbadem Kocaeli Hastanesi | Bahçelievler Hastanesi |
| 5. Acıbadem Kozyatağı Hastanesi | 22. Medical Park Hastaneler Grubu |
| 6. Alman Hastanesi | Bursa Hastanesi |
| 7. Anadolu Sağlık Merkezi | 23. Medical Park Hastaneler Grubu |
| 8. Ankara Güven Hastanesi | Göztepe Hastanesi |
| 9. Bayındır Hastanesi | 24. Medline Alarm Sağlık Hizmetleri |
| 10. Şişli Florence Nightingale Hastanesi | 25. Mesa Hastanesi Özel |
| 11. Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi | 26. Medicana Hastaneler Grubu Çamlıca |
| Merkez Laboratuvarı | Hastanesi |
| 12. Dünya Göz Hastanesi | 27. Özel Medicana Hastaneler Grubu |
| 13. Ege Sağlık Hastanesi | Bahçelievler Hastanesi |
| 14. Gayrettepe Florence Nightingale | 28. Sema Hastanesi |
| Hastanesi | 29. Türk Kızılayı Orta Anadolu Bölgesel |
| 15. Hacettepe Üniversitesi Erişkin | Kan Merkezi |
| Hastanesi | 30. Uludağ Üniversitesi Sağlık |
| 16. Hisar Intercontinental Hospital | Kuruluşları |
| 17. International Hospital | 31. Vehbi Koç Vakfı Amerikan |
| 18. İstanbul Memorial Hastanesi | Hastanesi |
| 19. Kent Hastanesi | 32. Yeditepe Üniversitesi Hastanesi |

EK-4: Akredite Hastaneler Derneği'ne Kayıtlı Hastaneler

- | | |
|---------------------------------|-------------------------------------|
| 1. Acıbadem Sağlık Grubu | 7. Hisar Intercontinental Hospital |
| 2. Anadolu Sağlık Merkezi | 8. International Hospital |
| 3. Alman Hastaneleri (Universal | 9. Kent Hastanesi |
| Hospitals Group) | 10. Memorial Hastanesi |
| 4. Bayındır Hastanesi | 11. Mesa Hastanesi |
| 5. Florence Nightingale Grubu | 12. Yeditepe Üniversitesi Hastanesi |
| 6. Güven Hastanesi | |

TÜRK SANAYİCİLERİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ

Meşrutiyet Cad. No:46 Tepebaşı 34420 İstanbul

Tel: 0212 249 19 29 Faks: 0212 249 13 50

www.tusiad.org

Aralık 2009

Bu görüş belgesi, TÜSİAD Sosyal İşler Komisyonu altında yer alan Sağlık Çalışma Grubu'na bağlı Tıp Turizmi Alt Çalışma Grubu üyeleri Meri Bahar (Başkan), Mehmet Derici, Cengiz Gül, Enver Güney, Kemal Özgirin ve Ruşen Yıldırım tarafından kaleme alınmıştır.
Bu çalışma Acıbadem Sağlık Grubu'nun maddi katkılarıyla basılmıştır,
desteklerinden dolayı teşekkür ederiz.

Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.